

Jag bla det 27/2. 1946

2 (1-2)

Knut Greve
artikkel II

117079

INSTITUTT FOR NORSK
OKKUPASJONSHISTORIE

mildere bedømt enn streikebrøtteren. For fagbevegelsen er altså de økonomiske hensyn viktigere enn et demokratisk livssyn.

Her finner vi også et ganske pussig eksempel på hvordan de forskjellige grupper under rettsoppgjøret kan komme i strid. De solister som ikke gjennom Musikerforbundet har vært tilsluttet Den faglige Landsorganisasjon, blir bedømt for sin opptreden av representanter for kulturfronten, og bedømmelsen er streng og følger en bevisst linje. Nå er det enkelte solister som sviktet fronten, men som sto tilsluttet Landsorganisasjonen. Når kulturfronten nå prøver å stille disse på like linje med de «frie» musikere, møter de en bevisst motstand fra Landsorganisasjonens side. Kulturfronten og Landsorganisasjonen gir uttrykk for to forskjellige grunnsyn, det demokratiske og det økonomiske, det prinsipielle og det opportunistiske.

Arbeiderpartiet torde nå som ofte før ikke ta opp noen kamp med fagbevegelsen av frykt for at kommunistene skulle utnytte situasjonen. Mangelen på et gjennomført oppgjør innen Arbeiderpartiet er derfor det sørgeligste fenomen i etterkrigstiden. Her har man av politiske grunner bevisst undertrykt arbeidernes naturlige rettsbevissthet og deres instinktmessig riktige reaksjon. Resultatet er derfor at Arbeiderpartiet i dag ikke står så sterkt som garantist for de demokratiske idealer som vi hadde ventet. Og partiet har ikke trukket den nødvendige konsekvens av den kamp som er avsluttet: — Enhver opportuniste tjener alltid fienden!

Bøndenes reaksjon er stort sett entydig og klar. Det demokratiske grunnsyn i videste, internasjonale

betydning var dem som begrep stort sett fremmed, og er det den dag i dag. En bra mann er den som ikke krenker sin nabo, ikke forgår seg mot takt og tone, og har en pen fremtreden. Holder han seg innenfor den alminnelige ramme for tilværelsen i bygda, spiller hans politiske tro mindre vesentlig rolle. Det indre oppgjør innen dette samfunnslag vil ganske sikkert ikke få noe dramatisk forløp.

Nesten komisk i sin uklarhet er kommunistenes stilling. Især hvis man på noenlunde nært hold har hatt anledning til å se deres reaksjon da overfallet fant sted. Den panikkartede flukt da tyskerne kom fordi de husket alle de stygge ordene de i sin tid hadde skrevet om Hitler, så en viss forvirret oppvåkningen til trygghet med vår eneste gjenværende utenlandske legasjon i ryggen, og en vanvittig balansegang i de politiske ledere da deres aviser fremdeles fikk lov til å utkomme, for så å gå over til den mes. innbitte kamp da Russland kom med i krigen. Her er ethvert snakk om fedreland og konge bare uvederheftige mørkleggingsmanøvrer. Like tydelig er det at de ikke våget å reagere instinktmessig overfor et angrep rettet mot de demokratiske livsbetingelser; de måtte avvente orientering utenfra. Dette forhold er verd å notere seg, da det for mange unge i dag som bare husker den siste fase i kommunistenes kamp, gjør seg den oppfatning gjeldende at det var disse som mest konsekvent gikk inn for demokratiets forsvar.

Resultatet av et slikt overblikk viser at vi under behandlingen av våre motstandere ikke handler ut fra det vi kaller «det norske folks rettsoppfatning». Det norske folk

har i dag ingen felles oppfatning når det gjelder angrep rettet mot de demokratiske prinsipper. Det som er farlig ved dette rettsoppgjør er at vi ikke har benyttet, og ikke kommer til å benytte de mange rettssaker til klart og tydelig å understreke det kampen gjaldt, hvilke verdier som ble angrepet, og hvilke angrep som var de farligste. Vi bruker en rekke lovparagrafer som ble utformet under vanskelige omstendigheter og av et tilfeldig utvalg under selve okkupasjonstiden. Men i og med at disse rettsregler først og fremst støtter seg til begreper som fedreland, kongetroskap grunnlovsbestemmelser, har de intet å gjøre med demokratiets oppgjør med sine fiender, for samtlige disse begrep kan brukes og er blitt brukt av diktaturstater. For den demokratiske overbevisning er det forbrytelser mot bestemte menneskelige rettigheter, mot menneskelig verdighet og menneskelig ukrenkelighet som skal straffes.

Et oppgjør på et slikt grunnlag ville være av uberegnelig verdi. Det ville samlet — og splittet! På grunnlag av reaksjonene mot det ville vi lære dem å kjenne som nok kjempet en god nasjonal kamp, men villig vil føre en like kraftig strid mot en demokratisk samfunnsoppfatning. Men først og fremst ville det tvinge de organiserte politiske partier til en klar stillingtagen: — for eller imot — og derigjennom gi det enkelte menneske en klar forestilling om hva kampen gjaldt, at den ikke er utkjempet ennå, og at det er hans liv, hans fremtid den gjelder.

Først på et slikt grunnlag kan rettsoppgjøret skape en demokratisk rettsbevissthet.

Knut Greve.